

Prethodno priopćenje
UDK 81'282.3
Primljeno: 20. 9. 2016.

*Silvija Batoš, Perica Domijan**

Interkulturalno komuniciranje europskih dijalekata

Sažetak

Inovacije i rasprostranjenost dijalekata u društvu ovise o brojnim čimbenicima kao što su zemljopisne prepreke, migracije, društvena raslojenost, tehničke inovacije i dr. Dugo su hrvatski urbani dijalekti bili prepoznatljivi po svojim specifičnostima, ali je nastala promjena masovnim useljavanjem različitih skupina stanovništva iz neurbanih sredina. Urbani dijalekti mijenjaju svoju strukturu. S jedne strane, hrvatska norma sve više dolazi pod utjecaj stranih jezika, najčešće engleskog, dok s druge strane neurbani dijalekti pokušavaju naći svoje mjesto u hrvatskoj jezičnoj normi. Dubrovački govor je stoljećima bio obilježje grada-države, prepoznatljiv po leksici i akcentu, svojoj bogatoj književnoj tradiciji. Multidisciplinarna istraživanja kojima se bave lingvisti, sociolingvisti, geolingvisti i dijalektolozi u Hrvatskoj, Europi i svijetu, doprinose razjašnjavanju problema nestajanja tradicijskih dijalekata

Ključne riječi: urbani i neurbani dijalekti, izjednačavanje dijalekata, lingvistička područja, lingvističke inovacije, dubrovački govor

* Autorice mr.sc. Silvija Batoš, prof. i Perica Domijan, prof. su nastavnice na Sveučilištu u Dubrovniku, e-mail: silvija.batos@unidu.hr i perica.domijan@unidu.hr

Preliminary communication

UDK 81'282.3

Received: 20. 9. 2016.

Silvija Batoš, Perica Domijan *

Iner-cultural Communication of European Dialects

Summary

Innovation and distribution of dialects in society depend on many factors such as geographic barriers, migrations, social stratification, technical innovations etc. European languages and dialects had been recognized by their lexical and grammatical constructions, but changes are caused by migrations and intercultural communication. Standard norms have come under a strong influence of English in particular, with dialects trying to find their place within the norm. Multidisciplinary research in Croatia, other European countries, and all around the world, as well, contribute to clarify the issue. The research among the students of the University of Dubrovnik will answer the question: Is the dialect of Dubrovnik, as the basics of Croatian Standard, still the young population mean of communication?

Key Words: European dialects, intercultural communication, innovations, the dialect of Dubrovnik

* Authors Silvija Batoš and Perica Domijan are lecturers at University of Dubrovnik, e-mail: silvija.batos@unidu.hr and perica.domijan@unidu.hr

Uvod

Mnogi čimbenici utječu na rasprostranjenost i inovacije dijalekata u društvu. Često se granice regionalnih dijalekata podudaraju s prirodnim zemljopisnim preprekama. Inovacije koje nastaju u višim društvenim slojevima ne moraju se odraziti na govor nižih društvenih slojeva. Lingvističke razlike urbanih i ruralnih područja u današnje vrijeme su većinom rezultat širenja tehničkih inovacija. Neke se lingvističke inovacije šire brže od drugih. Dominantne demografske, kulturne i lingvističke regije su orijentirane prema većim urbanim centrima

Urbani i neurbani dijalekti u Velikoj Britaniji

Tradicijski pristup proučavanju ove problematike navodi uz socijalne razlike i zemljopisne udaljenosti, te mobilnost, kao čimbenike koji utječu na inovacije i rasprostranjenost dijalekata u društvu.¹ Inovacije koje nastaju u govoru urbanog centra kao što je London, kasnije će utjecati na govor Belfasta, koji je uz zemljopisnu udaljenost, odvojen i Irskim morem. Na govor nižih društvenih slojeva ne moraju se uopće odraziti inovacije koje nastaju u najvišim društvenim slojevima. Granice regionalnih dijalekata često se podudaraju s prirodnim zemljopisnim preprekama, kao što su planine, mora, jezera, močvare ili rijeke (Trudgill 2000)².

Kad se nove riječi, izgovor ili običaj pojave na određenom mjestu, uobičajeno je da se šire u druga najbliža područja. Primjer lingvističke inovacije je gubitak /r/ u engleskom jeziku, u riječima *cart* i *car*. Iako je istraživanje Harolda Ortona³, sa Sveucilista u Leedsu, provedeno 1950- tih i 1960- tih godina bilo ograničeno na samo dvije riječi, ipak daje podatke za ruralne lingvističke varijante. Temelji se na istraživanju tradicijskih konzervativnih ruralnih dijalekata.⁴ Istaknuta su ona područja Engleske gdje nije došlo do gubitka /r/ u izgovoru riječi *farm* i *yard*. U urbanim područjima, osobito u većim gradovima, stanje je sasvim drugačije, kao npr u Liverpoolu, gdje se *r* sasvim izgubio u izgovoru (Orton *et al.*)⁵.

¹W. Downers, *Language and Society*. (Cambridge:UP, 2000).

²Peter Trudgill, *Sociolinguistics*. (London:Penguin, 2000).

³Harold Orton, *Survey of English Dialects*. (Leeds: E.J.Arnold, 1962).

⁴R.A.Hudson, *Sociolinguistics*. (Cambridge:UP, 1996).

⁵M. Wakelin, *English Dialects*. (London:Routledge, 2000).

Danas su lingvističke razlike između urbanih i ruralnih područja rezultat širenja tehničkih i komunikacijskih inovacija, te stoga i lingvističkih iz jednog urbanog centra u drugi, a tek kasnije u okolicu. Takva pojava nastaje zbog opće gospodarske, demografske i kulturne dominacije urbanih centara nad neurbanima, potaknute strukturom komunikacijskih mreža. Stoga, suvremene lingvističke inovacije koje nastaju u urbanim centrima, kao što je London, vrlo vjerojatno će prije utjecati na govor ljudi u Bristolu, potom u okolnom ruralnom području Wiltshire. Govor Manchesterera sličniji onome iz Londona nego tradicijskom ruralnom. Zašto se neke lingvističke inovacije šire brže od drugih? Još uvijek je to predmet daljnjih sociolingvističkih istraživanja. Razlika u izgovoru između londonskog [ʌ] i [ʊ] u Manchesteru (*brush, such, tough*) nije rezultat izgovora [ʊ] koji je zamijenjen novim izgovorom [ʌ], započetim kao inovacija u Londonu, vjerojatno u šesnaestom stoljeću. Ova inovacija se širila prema sjeveru i zapadu, ali tako sporo da još nije stigla do Manchesterera ili drugih područja sjeverne Engleske (Trudgill2000).

Slika 1. Područja modernog engleskog dijalekta

Slika 1. predstavlja važnu ulogu gradova pri širenju lingvističkih inovacija u okolicu. Prikazuje glavno narječje i naglasak područja

suvremenog engleskog, tj. engleski koji većina ljudi danas govori, za razliku od tradicijskih narječja (Trudgill 2000)⁶.

Dominantna demografska, kulturna i lingvistička područja, orijentirana su prema većim urbanim centrima: North-east: Newcastle, Merseyside: Liverpool, North-west Midlands: Manchester, West Midlands: Birmingham, Central South-west: Bristol, Home Counties: London.

Ostala područja usmjerena su na manje urbane centre: Central Lancashire: Blackburn, Humberside: Hull, North-east Midlands: Lincoln, Upper-South-west: Gloucester, Lower South-west: Plymouth, East Anglia: Norwich.

Glavna podjela je na sjever i jug koja na karti odgovara izgovoru riječi *tough* s južnjačkim [ʌ] nasuprot sjevernjačkom [ʊ]. Podjela na jugu na istok i jugozapad temelji se na zadržavanju jugo-zapadnjačkog /r/, *yard*. Ovo područje je manje od onoga koje se odnosi na tradicionalne dijalekte kojima se koriste većinom starije osobe u izoliranim ruralnim područjima. Jednako je i s područjem Central Lancashire, jedinim područjem gdje se do danas zadržao takav izgovor. Lingvističke osobitosti šire se od osobe do osobe, od skupine ljudi do skupine, a čitav proces predstavlja 'putovanje', ponekad vrlo dugo i na velike udaljenosti (Trudgill and Britain 2000)⁷. Slika 1. prikazuje situaciju u Engleskoj izrazito različitu od one prije stotinu godina. Tada su granice između dijalekata bile drugačije raspoređene, a područja gdje se govorilo tim dijalektima bila su znatno manja. Povećana prostorna pokretljivost tijekom dvadesetog stoljeća dovela je do nestanka mnogih dijalekata kroz proces kojeg možemo nazvati 'izjednačavanje ili niveliranje dijelekata' uz smanjivanje ili potpuno nestajanje razlika. Ova činjenica je vrlo zanimljiva za suvremene sociolingviste, koji istražuju tijek lingvističkog razvoja u različitim zemljama. Situacija u Engleskoj je složena. Tradicijska narječja nestaju (*Hyde*), dok se moderni dijalekti ukorjenjuju i šire. Npr. Merseyside područje karakteriziraju prilično dramatične promjene izgovora u kojem suglasnici /p,t,k/ postaju frikativi, stoga se izgovaraju kao škotska riječ Loch, ili sasvim nestaju, kao /t/ u riječi *bat*.⁸

⁶Peter Trudgill, *The Dialects of England*. (London:Blackwell,2000).

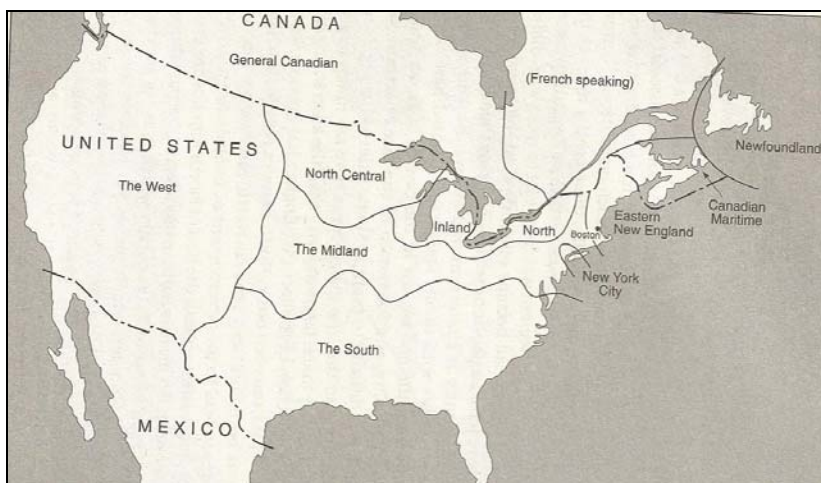
⁷Peter Trudgill and D Britain, *Dialects in Contact* (London:Blackwell,2000).

⁸Peter Trudgill, *Sociolinguistics*. (London:Penguin,2000).

Američke migracije i dijalekti

Druga važna metoda kojom se šire različite lingvističke forme su migracije stanovništva.

Slika 2. prikazuje takvu pojavu u SAD i Kanadi, utemeljenu na radu Williama Labova i njegovih suradnika. Većina linija na karti koje dijele pojedine regije različitih dijalekata protežu se vodoravno s lijeva na desno onako kako su europski doseljenici naseljavali Sjevernu Ameriku, od istoka prema zapadu. Istočna obala je područje ranih anglofonskih naseobina, gdje se usavršio dijalekt koji se kasnije daljnjim migracijama stanovništva prema zapadu, prenosio po cijeloj zemlji.

Slika 2. Područja modernog sjevernoameričkog dijalekta

Većina linija na karti koje dijele pojedina područja različitih dijalekata protežu se vodoravno s lijeva na desno onako kako su europski doseljenici naseljavali Sjevernu Ameriku, od istoka prema zapadu. Istočna obala je područje ranih anglofonskih naseobina, gdje se usavršio dijalekt koji se kasnije daljnjim migracijama stanovništva prema zapadu, prenosio po cijeloj zemlji.

Zemljopisna karta sa Slike 2. razlikuje se od Engleske sa Slike 1. Osim gradova, kao što su New York i Boston, na primjeru istočne Nove

Engleske, nema gradova koji bi imali ključnu ulogu pri širenju dijalekata.⁹ U Americi su mnogo prostranija područja koja su podijeljena prema dijalektima nego u Engleskoj. To je odraz činjenice koliko se dugo neki govor održao na određenom prostoru. Engleski se govori u Engleskoj više od 1500 godina, a u Sjevernoj Americi tek 300. Nije prošlo dovoljno vremena kako bi u Sjevernoj Americi jezične promjene formirale manja područja. To je razlog zašto su područja dijalekata na istoku Sjeverne Amerike manja od onih, u novije vrijeme, naseljenih na Zapadu. Pri usporedbi¹⁰ sa situacijom u Australiji, koja je geografski jednako velika kao i SAD, ali još nema lingvističku regionalnu podjelu, iako postoje naznake takve pojave u govoru mladih.

Europski primjeri širenja lingvističkih pojava

Lingvističke inovacije šire se ne samo iz jedne regije u drugu ili društvene klase istog jezika, već se mogu širiti iz jednog jezika u drugi, što se dogodilo kod širenja /r/ izgovora u različite europske jezike. Pretpostavlja se kako su do šesnaestog stoljeća svi europski jezici koristili /r/ koji se izgovara danas u škotskom engleskom izgovoru. U sedamnaestom stoljeću se javlja novi izgovor /r/, koji je postao moda u francuskom jeziku visokog pariškog sloja. Bez obzira na jezične granice, taj izgovor se proširio u mnoge druge dijelove Europe, tijekom posljednjih 300 godina (Slika 3.).

U današnje vrijeme takav izgovor koristi većina urbanih i obrazovanih francuskih govornika, kao i većina obrazovanih Nijemaca. Koriste ga i nizozemski govornici, kao i skoro svi Danci, južni Šveđani, te stanovnici južne i zapadne Norveške gdje se još uvijek taj izgovor širi, kamo je stigao iz Francuske, preko Njemačke i Danske, ali se ne koristi u Bavarskoj, kao ni u većem dijelu švicarskoga njemačkog govornog područja, te talijanskoga, s izuzetkom maloga područja sjeverozapadne Francuske. Osobito se koristi u lokalnom engleskom, u područjima Northumberland i Durham.

⁹J.K.Chambers, *Sociolinguistic Theory*. (Oxford UK&Cambridge USA: Blackwell, 1995).

¹⁰Peter Trudgill, *Sociolinguistics*. (London:Penguin, 2000).

Slika 3. Uvular r u Europi

Lingvistički procesi koji uključuju gramatiku, vokabular, fonetiku i fonologiju, mogu dovesti do nastajanja pojedinih lingvističkih područja. Termin se odnosi na ona područja gdje se govori nekoliko jezika, koji ne moraju biti usko povezani, a posjeduju zajedničke karakteristike nastale kao posljedica širenja inovacija preko jezičnih granica. Primjer je Balkan.¹¹

Leksičke jedinice određenoga značenja pojavljuju se i na mnogo većim udaljenostima. Riječi mogu biti posuđene iz jednoga jezika u drugi, bez obzira na udaljenost. Ako je neki jezik dominantan u određenom polju ljudske djelatnosti, ostale jezične skupine usvajaju riječi toga jezika. Primjerice, mnogi engleski termini iz područja glazbe su talijanskoga podrijetla, kao *adagio*, *allegro*, *crescendo*. Sportski su termini u većini jezika engleskog podrijetla, kao *football*, *goal*, *sprint*, kao i oni povezani s pop-glazbom i jazzom.

Zanimljivo je da posuđene riječi katkad imaju uže značenje nego u jeziku iz kojeg se posuđuju. Primjerice riječ *house* u francuskom ima određeno značenje kao ‘dom za starije i nemoćne osobe’, dok je riječ *look* u mnogim europskim jezicima imenica koja se odnosi na specifični ‘trendovski *image*’ ili ‘moderan stil’, *vis-à-vis* je na engleskom apstraktni

¹¹Peter Trudgill, *Sociolinguistics*. (London:Penguin, 2000).

pojam, dok na francuskom ima vrlo konkretno značenje ‘na suprotnoj strani ulice’. Ponekad jezici posuđuju riječi koje ne postoje, stvarajući nove na poznatoj osnovi. Prema analogiji s engleskom riječi *pullover*, u njemačkom jeziku je stvorena nova riječ *Pullunder*.

Engleski jezik je postao danas *lingua franca*, t. j. izvor brojnih riječi koje se koriste u mnogim drugim jezicima, osobito u Europi. Rezultat je to globalizacijskoga procesa u kojemu dominantnu ulogu zauzimaju Velika Britanija i Amerika, predvođeni međunarodne komunikacije, političke, ekonomske, obrazovne i znanstvene sustave.

Francuske lingvističke studije

U Francuskoj, načini govora pokazuju kontinuitet koji ide od narječja *patois* do standardnog jezika. Postoji li regionalna razina jezika u francuskim gradovima kao u gradovima onih zemalja gdje je korištenje engleskog jezika najstarije (Velika Britanija i SAD)? Sociolingvističke studije velikih gradova sjeverne Francuske (Boughton 2005) pokazuju da stanovnici teško mogu lokalizirati naglasak nepoznatih sugovornika iz nekog drugog grada sa sjevera, dok su ih, s druge strane, često sposobni klasificirati društveno, na osnovi istih podataka.

Prema Armstrongu (2001)¹², različiti dijalekti imaju svoje korijene u velikim kretanjima stanovništva izazvanih industrijalizacijom i drugim društvenim promjenama koje bi u Francuskoj trebale biti vrlo recentne da bi mogle proizvesti učinke. S obzirom na to trebalo bi pričekati još nekoliko generacija da bi se vidjela različitost u francuskim urbanim naglascima. No, smatra se da regionalne razlike koje se mogu otkriti s pomoću instrumentalne fonetike u Francuskoj itekako postoje. To pokazuju Labovljeve studije¹³ kod Lenniga (1978 o Parizu)¹⁴, Arnaudove

¹² N. Armstrong et T. Poole, *Social and Linguistic Change in European French*. (Basingstoke, Royaume-Uni : Palgrave Macmillan, 2010).

¹³ William Labov, *Principles of Linguistic Change, Volume 1: Internal Factors*. (Malden, MA, États-Unis et Oxford, Royaume-Uni : Blackwell, 1994).

William Labov, *Principles of Linguistic Change, Volume 2: Social Factors*. (Malden, MA, États-Unis et Oxford, Royaume-Uni : Blackwell, 2001).

William Labov, S. Ash, et C. Boberg, *The Atlas of North American English: Phonetics, Phonology and Sound*

(2006 o regiji Franche-Comté)¹⁵ ili Hallove (2008 o Normandiji)¹⁶. Fonetski primjeri koji otkrivaju čvrste razlike donosi Hall (2008, održanje ili ne kontrasta između [a] (*pattes*) i [ɑ] (*pâtes*) u Normandiji). Održavanje suprotnosti na razini osobe pokazalo se promjenljivim, ali prema klasičnim mjerilima dobi, društvenoekonomskog statusa i spola, u svim skupinama srednji položaj [a] i [ɑ] zadržava kontrast. Još neočekivaniji ishod je izgovor [a] i [ɑ] gdje dva samoglasnika ostaju odvojena, ali uzlaze u vokalski prostor (prema sredini); ovaj izgovor se čuje kod najmlađih i najstarijih u urbanim središtima, dok radno sposobne skupine imaju izgovor [a] i [ɑ] niži i standardniji. Ove razlike između [a] i [ɑ] je teško otkriti slušanjem, naročito u razgovornom kontekstu, ali ih fonetska mjerenja jasno registriraju.

Vrijedno je instrumentalno proučiti regionalni francuski. Nevažna je činjenica da se zna unaprijed je li različitost u francuskome postoji ili ne na zadanoj razini. Ako izoglose ponovno sijeku regije, uspostaviti će se regionalne fonologije; ako pak izoglose pokazuju veće ili manje cjelovitosti, pronašla bi se razilaženja (različitosti) na jednoj drugoj razini, čemu će pridonijeti *Novi lingvistički atlas Francuske*¹⁷, novi projekt francuske dijalektologije, započet prije nekoliko godina. *Atlas* istražuje gradove Sjeverne Amerike od 50.000 stanovnika i više. Prema američkom modelu, može se pretpostaviti da naglasak jednoga grada nije bitno drukčiji od

Change: a Multimedia Reference Tool. (Berlin, Allemagne et New York, NY, États-Unis : Mouton de Gruyter, 2006).

¹⁴M. Lennig, *Acoustic Measurement of Linguistic Change: the modern Paris vowel system*. (Thèse doctorale, Université de Pennsylvanie, États-Unis ; Pennsylvania Dissertation Series, no.1., 1978).

¹⁵V. Arnaud, *La Dimension Variationniste du Français en Usage à Saint-Claude (Haut-Jura) : une étude acoustique des voyelles orales des « gens d'en haut »*. (Thèse doctorale non publiée, Université Laval., 2010).

¹⁶Damien Hall, "Le français de Rouen (Haute-Normandie, France): une variété de français qui représente bien sa ville". *Bulletin PFC* 7: 171-191: 2007 Téléchargeable de http://www.projet-pfc.net/bulletins-etcolloques/cat_view/918-bulletins-pfc.html

Damien Hall, *A Sociolinguistic Study of the Regional French of Normandy*. (Thèse doctorale non publiée, Université de Pennsylvanie, 2008).

¹⁷"Vers un Nouvel Atlas Linguistique de la France" n'est qu'une simple traduction du titre primaire du projet, qui est

en anglais, puisque le projet est financé par une agence britannique (The Leverhulme Trust) et basé dans une université britannique (l'Université de Kent). La traduction n'est pas censée se référer explicitement au projet des *Nouveaux Atlas Linguistiques de la France par régions*, les buts linguistiques des deux projets n'étant pas les mêmes, malgré certaines

similarités d'approche. ("Vers un Nouvel Atlas de la France: aspects de méthodologie sociolinguistique et dialectologie."

Damien Hall, Université de Kent, Royaume-Uni, juin 2011. Article en accès libre placé sous licence Creative Commons Attribution 2.0; <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>)

naglasaka okoline, stoga se mogu povući izoglose koje pokrivaju okolno područje i pretpostaviti da je povezanost tih izoglosa točna, tj. kako većina ljudi te regije ima isti akcent. Može li se isto odnositi i na Francusku?

Ruralna Francuska je još neistražena, bez osnovnih obilježja. Akcenti ruralne Francuske često su drukčiji od onih okolnih gradova. Ruralni naglasci bili su većinom predmet francuske dijalektologije do radova Martineta¹⁸ pa čak i kasnije. Nova studija neće dokumentirati autohtone romanske varijetete, nego regionalne razlike koje se nalaze u francuskom jeziku. Bez sumnje je da određeni broj različitosti dolazi iz neke nefrancuske razine i ako se pojavi takav slučaj, on će biti zabilježen. Štoviše, ispitivanje ruralne zone bi otkrilo narječje ili miješane varijetete između francuskoga i autohtonog varijeteta. Kako bi se izbjegla mogućnost registriranja govora koji nisu u potpunosti francuski, izvjestitelji će biti mladi ljudi koji ne govore dijalekt.

Konačno, važno je reći da se *Atlas* ne zadržava samo na lingvističkoj geografiji Sjeverne Amerike. Naprotiv, autori se nadaju da će služiti kao temelj budućih studija koji će ispuniti praznine između velikih gradova i produbiti rezultate *Atlasa* zatvorenih gradova. Uvjereni su da ishodi u pogledu fonološke strukture neće biti oboreni, a nadaju se da će ih budući radovi i dopuniti. To isto misle i za ovaj francuski projekt, koji iako se izvodi posebice u anglo-saksonskoj liniji, itekako može služiti francuskoj lingvistici, ali i izvan lingvistike, npr. u nastavi, obrazovanju i za daljnja multidisciplinarna istraživanja.

Fonetska mjerenja za fonološki plan i klasifikaciju

Fonetička mjerenja ove studije će se vršiti i na samoglasnicima i suglasnicima; bit će dopunjena nefonetskim mjerenjima (perceptivnim, na primjer), no fonetika će predstavljati stup anlike. Što se tiče mjerenja varijabli, prethodni sociolingvistički radovi ih već ukazuju, ali namjera je pokazati zadanu varijablu samo ako se raspolože sa sigurnim i produktivnim sredstvom da se može fonetski mjeriti. Možda ovaj pristup nije moguć za sve varijable: to bi naročito mogao biti slučaj sa glasom /r/, u vezi kojega spor o njegovim glavnim karakteristikama traje već više

¹⁸A. Martinet, *Éléments de Linguistique Générale*. (Paris: Armand Colin. Première édition 1960 ; cinquième édition 2008).

A. Martinet et H. Walter, *Dictionnaire de la Prononciation Française dans son Usage Réel*. (Paris : France Expansion, 1973).

desetljeća, a koji se još dodatno komplicira i činjenicom da *r* ne ide uvijek u isti razred s glasovima iz jednoga jezika u drugi. Tvrdnje mnogih istraživača fonetskih atributa glasa /*r*/ u engleskom ne podudaraju se, primjerice, s francuskim /*r*/ . Nazalni samoglasnici mogli bi također praviti probleme jer su fonetski prikladni – i puno osjetljiviji kod različitosti koje stvaraju ne-lingvistički čimbenici (npr. fiziološki).

Izoglose otkrivene ovim metodama trebale bi naći svoje mjesto u sociolingvističkim i dijalektološkim radovima. To bi potvrdilo korist metode. Ako se ostvari djelimično, što je najvjerojatnije, studija će pribaviti sociolingvistima i dijalektolozima perceptolozima nove podatke, koji će razjasniti novootkrivene podjele. Zanimljiv budućim istraživanjima bio bi aspekt koji nije dio ove studije, a razjašnjava problem podudaraju li se otkrivene izoglose s opažanjima (nejezičnih) govornika francuskog jezika u svezi podjele naglasaka.

Hrvatski primjer: Postoji li još dubrovački govor?

Masovnim useljavanjem različitih skupina stanovništva iz neurbanih sredina dolazi do promjena u specifičnostima hrvatskih urbanih dijalekata. Urbani dijalekti mijenjaju svoju strukturu. Dubrovački dijalekt¹⁹, koji je stoljećima bio obilježje grada-države, prepoznatljiv i po leksiku i akcentu, dijalekt plodne književne tradicije (Rešetar 1933. i Brbora-Majstorović 1999.)²⁰, jedan je od najočitijih primjera gubitka svoga identiteta. Današnji urbani dijalekti pod snažnim su utjecajem neurbanih dijalekata.

Kako se u navedenoj situaciji održava hrvatska jezična norma? S jedne strane sve više dolazi pod utjecaj stranih jezika, najčešće engleskog, dok s druge strane, neurbani dijalekti pokušavaju naći svoje mjesto u hrvatskoj jezičnoj normi. Mediji bi trebali biti zrcalo hrvatske jezične norme, a lokalno nastojati sačuvati dijalekte. Naprotiv, nekritički promiču

¹⁹ Dalibor Brozović, 1992. „O dijalektološkom aspektu dubrovačke jezične problematike”. *Dubrovník* 3, 316—324;

Brbora-Majstorović, Sanja. 1998. „Nacrt za dubrovački rječnik”. *Filologija* 30—31, 179—184;

Josip Lisac, 2001. „Dijalektalne značajke dubrovačkog područja”. *Dubrovník*, 12, 214—219.

²⁰ Milan Rešetar. 1933. „Jezik Marina Držića”. *Rad JAZU* 248, Zagreb, 99—240.

Sanja Brbora-Majstorović. 1999. „O dubrovačkim obilježjima Vojnovičeva jezika”. *Dubrovník* 10, 42—52.

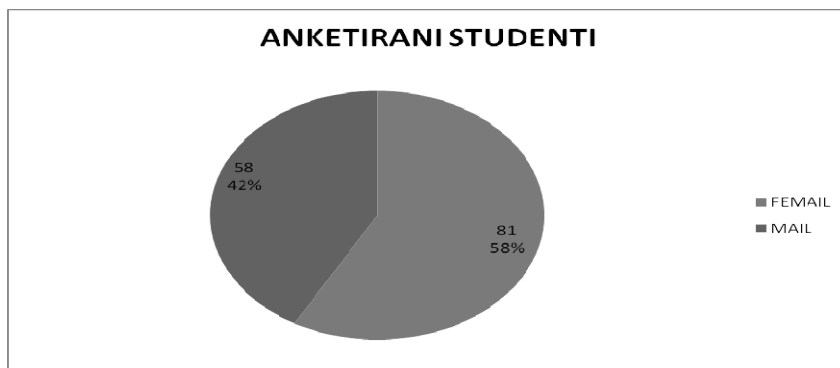
u javnosti sve što je novo, uvode strane riječi, često narušavajući hrvatsku jezičnu normu, kao i urbane dijalekte.

Dubrovački govor u svakodnevic

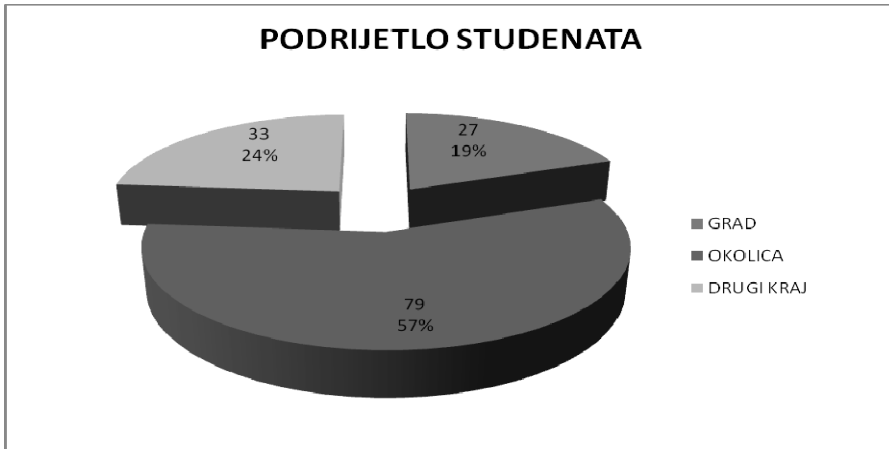
Istraživanje razumijevanja i korištenja dubrovačkoga govora, pod nazivom 'Dubrovački govor u svakodnevic', provedeno na Sveučilištu u Dubrovniku, akademske godine 2012./13., u mnogočemu je potvrdilo, ali i opovrgnulo dosadašnje tvrdnje o izumiranju dubrovačkoga dijalekta. Anкета je provedena na uzorku od 139 studenata, preddiplomskih i diplomskih studija, kojima je postavljen trostruki zadatak:

1. Popuniti obrazac o: a) svojoj spolnosti (M, F); b) podrijetlu (iz Grada, okolice ili izvan dubrovačkoga kraja); c) od koga su naučili dubrovački govor (uže/šire obitelji, prijatelja i susjeda ili u školi)
2. Razvrstati riječi iz svakodnevica u tri kategorije (150 riječi): STANOVANJE, PREHRANA, POMORSTVO
3. Napisati značenje tih istih riječi, kao i još dodatnih 140 glagola (pola s dijalekta na hrvatski; pola s hrvatskog na dijalekt).

Prema prvom zadatku dobili smo ove pokazatelje: između 139 studenata, 81 su ženskog spola, a 58 muškog. Podrijetlom su većinom iz dubrovačke okolice, 79, a manji broj ih potječe iz samoga Grada, 27. Izvan dubrovačkoga kraja ih dolazi 33. Ovakva struktura anketiranih studenata prikazana je na grafikonima 1. i 2.

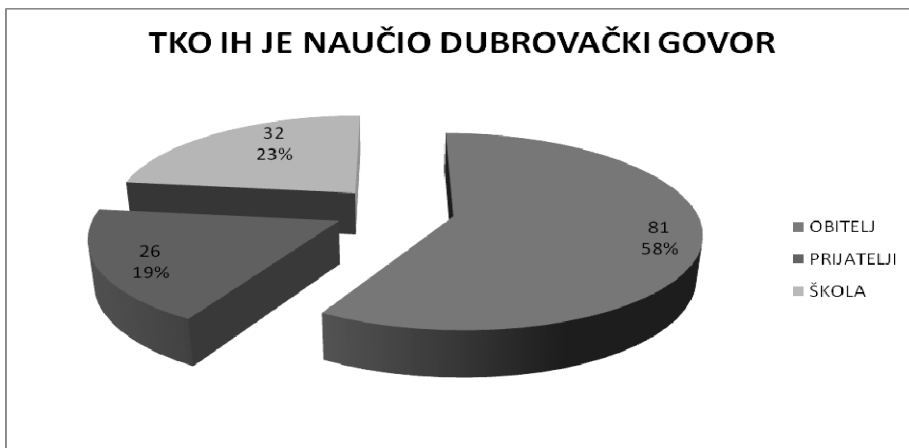

Grafikon 1. Anketirani studenti

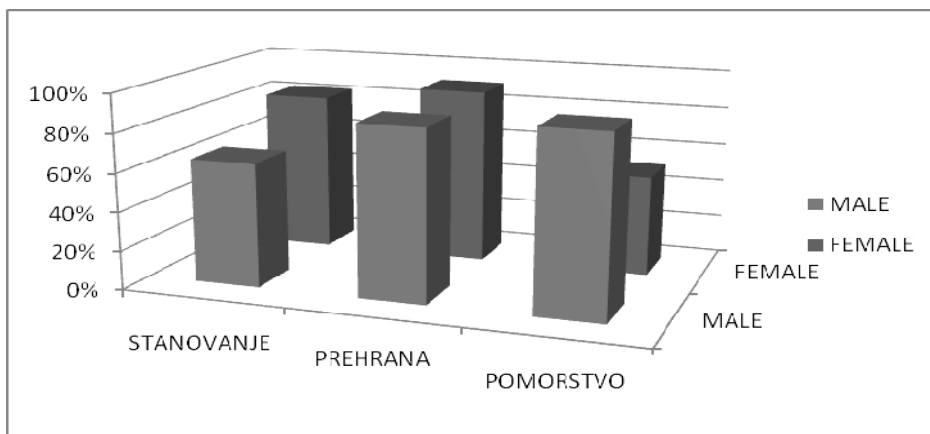
Grafikon 2. Podrijetlo studenata

Odgovori na pitanje od koga ste naučili dubrovački govor, prikazani su na grafikonu 3. Najviše odgovora odnosi se na obitelj, gdje se uz roditelje, obvezno spominju bake i djedovi, koji u većini slučajeva žive u dubrovačkoj okolini. Na drugo mjesto ispitanici stavljaju školu, odnosno obrazovanje, osobito poznavanje drugih stranih jezika, preko kojih su mogli naučiti i dubrovački vokabular. Komuniciranje s prijateljima i susjedima doprinosi upoznavanju dubrovačkoga govora kod 26 ispitanika.

Grafikon 3. Tko ih je naučio dubrovački govor

U drugom zadatku uočene su razlike između ženskog i muškog dijela ispitanika. Naime, ženske su najbolje svrstale riječi koje spadaju u kategoriju STANOVANJE, 83 %, a muški su ispravno svrstali 64% izraza, dok su bili bolji pri svrstavanju riječi u kategoriju POMORSTVO, 92%, a ženske su postupile ispravno u 52% slučajeva. I jedni i drugi su pokazali izvrsno poznavanje pojmova koji se odnose na kategoriju PREHRANA, 91 % ženske i 88% muški.

Grafikon 4. Svrstavanje riječi prema kategorijama

Iz ovoga izvodimo zaključak kako se dubrovački govor u svakodnevici još koristi, osobito u obiteljskom okruženju pri svakodnevnim obvezama, povezanim s obitavanjem ili tradicijskim poslovima, kao što su oni povezani s morem. Bilo da se radi o obveznom zaposlenju ili slobodnom vremenu koje se provodi na moru, lokalni pomorski izrazi prevladavaju u izvornoj komunikaciji.

Tablica 1. Dubrovačke riječi: STANOVANJE

Dubrovačke riječi 1. STANOVANJE	
1.	abain – krovni prozorčić; tal. abbaino
2.	abitat – stanovati, prebivati; tal. abitare
3.	afitat – iznajmljivati; tal. affittare
4.	alođ – smještaj u nečijem stanu; tal. alloggio
5.	apanat – orositi, zamagliti kuhanjem; tal. appannare

6.	apartamenat – apartman; tal. appartamento
7.	balatur – balkon; tal. ballatoio
8.	balustrada – ograda uz stepenice; tal. balastrata
9.	banja – kupaonica; tal. bagno
10.	bao, bauo, baul – škrinja za pospremanje stvari; tal. baule
11.	broka – kanta; tal. brocca
12.	bronzin – lonac od bronce s drškom; tal. bronzino
13.	koltrina – zavjesa; tal. cortina
14.	fumar – dimnjak; tal. fumario, fumaiolo
15.	funjestra – prozor; tal. finestra
16.	fustanj –flanel; tal. fustagno, flanella
17.	inkarat – žbuka; tal. intonaco
18.	intimela – jastučnica; tal. federa
19.	kamara – soba; tal. camera
20.	kanavac – kuhinjska krpa; tal. conavaccio
21.	kandilijer - svijećnjak; tal. candeliere
22.	komin –kuhinja s ognjištem; tal. camino
23.	kominata – dimnjak; tal. caminata, caminetto, (comignolo)
24.	komončin – noćni ormarić; tal. comodino
25.	kredenca – ormar u kuhinji ili dnevnoj sobi; tal.credenza
26.	korta – ulazni hodnik (manji), portun (veći); tal. corte
27.	krpatur – pokrivač, tal. coperta
28.	kušin – uzglavlje; tal. cuscino
29.	lastra – prozorsko staklo, ili u okviru vrata; tal. lastra
30.	lavandin – kadin, prijenosni umivaonik; tal. lavandino
31.	lavaman - ugrađeni umivaonik, tal. lavamano
32.	lanterna – svjetiljka, tal. lanterna
33.	lincul, lincun, lincuo – plahta; tal. lenzuolo
34.	matun – cigla, opeka; tal. mattone
35.	mir – zid; tal. muro (miri – zidine; tal. mura)
36.	mobilja – namještaj; tal. mobili
37.	persijana – kapak na prozoru ili vratima; tal. persiana
38.	picej – čipka; tal. pizzo
39.	poltrona- naslonjač, fotelj; tal. poltrona
40.	pumpa – sisaljka; tal. pompa

41. pucio, puco – bunar s kamenim ukrasom ili krunom ; tal. pozzo
42. puč – bunar bez krune, samo s otvorom u podu i poklopcem ; tal. pozzo (gustijerna – cisterna, čatrnja ; tal. cisterna)
43. raštio od đardina – vrtna vrata ; tal. uscio del giardino
44. ružina – (h)rđa ; tal. ruggine
45. skalín – stepenica; tal. scalino
46. škrabica, škafetin - ladica ; tal. cassetto
47. šufit – potkrovlje; tal. soffitta
48. taulín – stol(ić); tal. tavolino
49. tinel – dnevna soba; tal. tinello
50. vetrina – stakleni ormar, vitrina; tal. vetrina

Tablica 2. Dubrovačke riječi: PREHRANA

Dubrovačke riječi 2. PREHRANA	
1.	agrodolče – kiseo-sladak; tal. <i>agrodolce</i>
2.	aldente – tvrdo kuhano; tal. <i>al dente</i>
3.	antipasta – predjelo; tal. <i>antipasto</i>
4.	apetitoz prid. – privlačan za jelo; tal. <i>appetitoso, gustoso</i>
5.	balančana – patlidžan; tal. <i>melanzana</i>
6.	beškot – dvopek; tal. <i>biscotto</i>
7.	beškotin – tvrdi keks; tal. <i>biscottino</i>
8.	bevanda – vino pomiješano s vodom; tal. <i>bevanda</i>
9.	bibita – piće, sok; tal. <i>bibita</i>
10.	bícerin – mala čaša za alkoholno piće; tal. <i>bicchierino</i>
11.	bira – pivo; tal. <i>birra</i>
12.	boti(l)ja – boca; tal. <i>bottiglia</i>
13.	butiga – prodavaonica; tal. <i>bottega</i>
14.	bumbit – piti; tal. <i>bere, sorseggiare, sbevucchiare</i>
15.	cukar – šećer; tal. <i>zucchero</i>
16.	đelatina – hladetina; tal. <i>gelatina</i>
17.	kukumar – krastavac; tal. <i>cocomero</i>
18.	mjendulata – slatkiš od badema; tal. <i>mandorlato</i>
19.	pipun – dinja; tal. <i>melone, popone</i>
20.	đelat – saladoled; tal. <i>gelato</i>
21.	gulozece, gulozarije – ukusna i skupa hrana; tal. <i>delicatezze; golosità</i>

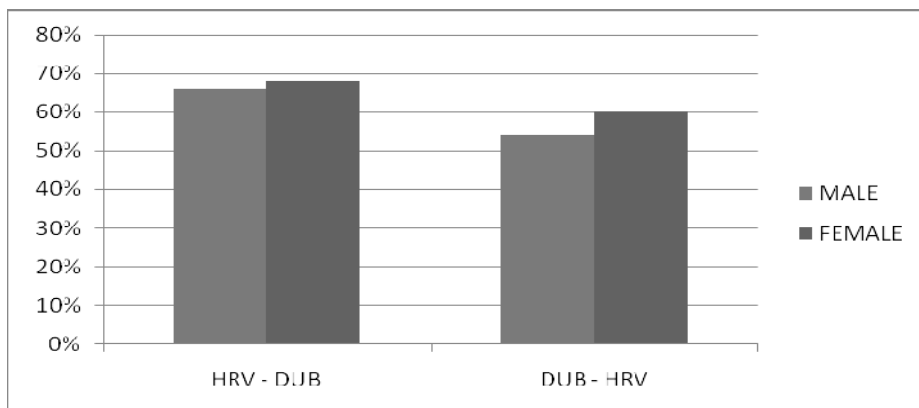
22. kanjela – cimet; tal. <i>cannella</i>
23. kaštradina – ovčji but; tal. <i>carne di castrato</i>
24. kotonjata – pekmez od dunja; tal. <i>cotognata</i>
25. lardo – svinjsko salo; tal. <i>lardo</i>
26. lonza – svinjski kare, pečenica; tal. <i>lonza</i>
27. lemunata – limunada; tal. <i>limonata</i>
28. lešada – kuhano meso; tal. <i>lessata</i>
29. mandat – jesti; tal. <i>mangiare</i>
30. muka – brašno; tal. <i>farina</i>
31. muštarda – senf; tal. <i>mostarda</i>
32. napica – stolnjak; tal. <i>tovaglia</i>
33. pandišpanj – vrsta kolača; tal. <i>pan di Spagna</i>
34. pasta – tjestenina, tal. <i>pasta</i>
35. patata – krumpir; tal. <i>patata</i>
36. pomadora – rajčica; tal. <i>pomodoro</i>
37. pantarul, pantaruo, pirun – vilica (viljuška); tal. <i>punteruolo, forchetta</i>
38. placa, pjaca – trg, tržnica; tal. <i>piazza</i>
39. pjat – tanjur; tal. <i>piatto</i>
40. pjatanca – obrok, jelo; tal. <i>pietanza</i>
41. popriguša, prikla – prženo tijesto; tal. <i>frittura, frittata, frittella</i>
42. polpeta – valjušak, okruglica od mljevenog mesa; tal. <i>polpetta</i>
43. pozata – pribor za jelo; tal. <i>posata</i>
44. prokula – mladica kupusa, tal. <i>broccolo</i>
45. rizi, rizot – riža, jelo s rižom; tal. <i>riso, risotto</i>
46. rozata – karamelizirana krema, začinjena ružinom vodicom; tal. <i>rosato</i>
47. rozolin – liker od ružinih latica; tal. <i>rosolio</i>
48. rusica – vrsta malog okruglog peciva; tal. <i>rosetta</i>
49. salsa – umak; tal. <i>salsa</i>
50. šug – umak; tal. <i>sugo</i>

Tablica 3. Dubrovačke riječi: POMORSTVO

Dubrovačke riječi 3. POMORSTVO	
1.	abrivat – ubrzati, zaploviti punom brzinom; tal. <i>abbrivare</i>
2.	abrum – mamac, primama za ribe (abrumat); tal. <i>attrarre</i>
3.	abarat – rastjerati, preplašiti ribu; tal. <i>barattare</i>
4.	akostat – pristati brodom; tal. <i>accostare</i>
5.	anio – metalni prsten za vezivanje barki i brodova; tal. <i>anello</i>
6.	ankora – sidro; tal. <i>ancora</i>
7.	arbul, arbuo – jarbol; tal. <i>albero</i>
8.	argola – drvena drška kojom se upravlja kormilom barke ili broda; tal. <i>barra del timone</i>
9.	armatur – brodovlasnik; tal. <i>armatore</i>
10.	armiž – ukopano stalno sidro, kolpomorto; tal. <i>armeggio</i>
11.	bagaja – prtljaga, tal. <i>bagaglio</i>
12.	barka – čamac; tal. <i>barca</i>
13.	barkarijol – brodar, lađar; tal. <i>barcaiolo</i>
14.	barbeta – konop na pramcu za vezivanje barke za obalu; tal. <i>barbetta</i>
15.	bava – lagani vjetar; tal. <i>bava</i>
16.	bova – plutača; tal. <i>boa</i>
17.	busola, busula – kompas; tal. <i>bussola</i>
18.	butarag, butarga – riblja ikra; tal. <i>bottarga</i>
19.	cima – konop za vezivanje broda; tal. <i>cima</i>
20.	ciminjera – brodski dimnjak; tal. <i>ciminiera</i>
21.	dizaram – remont broda; tal. <i>disarmo</i>
22.	fortuno – nevrijeme na moru s jakim vjetrom; tal. <i>fortunale</i>
23.	fero – feral; tal. <i>fanale</i>
24.	imbarkat, inbarkat – ukrcati se na brod ili barku; tal. <i>imbarcare</i>
25.	kalafatat – popunjavat rupe na drvenom brodu; tal. <i>calafatare</i>
26.	kaić – mali čamac na vesla; tal. <i>caicco</i>
27.	kalamoća – ribarski štap; tal. <i>canna per pescare</i>
28.	kanočo – dalekozor, dvogled; tal. <i>cannocchiale</i>
29.	kapetan – zapovjednik; tal. <i>capitano</i>
30.	mandrač – zaštićena lučica suhozidom, za jednu do dvije barke; tal. <i>mandracchio</i>

31. navegavat – biti na moru kao pomorac, snalaziti se u određenoj situaciji; tal. <i>navigare</i>
32. ofičal – časnik; tal. <i>ufficiale</i>
33. orsan – brodogradilište; tal. <i>arsenale</i>
34. partenca – odlazak; tal. <i>partenza</i>
35. peskarija – ribarnica; tal. <i>pescheria</i>
36. peškafondo – umjetni mamac za lov na ribe; tal. <i>pescafondò</i>
37. porat – luka; tal. <i>porto</i>
38. portoč – prirodna lučica, kao na Lokrumu; tal. <i>porticciolo</i>
39. prova – pramac; tal. <i>prua</i>
40. rota – smjer plovidbe, ruta; tal. <i>rotta</i>
41. salvađente – pojas za spašavanje; tal. <i>salvagente</i>
42. seka – hrid ispod same površine mora; tal. <i>secca</i>
43. šijun – pijavica, zračni vrtlog; tal. <i>tromba marina</i>
44. škaf – pokrov, paluba pramca na barci; tal. <i>scafo</i>
45. škar – brodogradilište, škver; tal. <i>cantiere (navale)</i>
46. škaram – držač vesala na barci, vrsta ribe; tal. <i>scalmo</i>
47. valiža – kovčeg; tal. <i>valigia</i>
48. vapor - brod; tal. <i>vapore</i>
49. voga – morska trava; tal. <i>voga</i>
50. zaburdižat – brzo otploviti; tal. <i>bordeggiare</i>

U trećem zadatku kod razumijevanja značenja pojedinih termina bilo je problema, osobito kod pronalaženja odgovarajućih riječi na hrvatskom jeziku. Izgleda da se zadržala uporabna vrijednost više od značenjske. Grafikon 5. prikazuje da su od ukupno 290 riječi ženski ispitanici pokazali nešto bolje poznavanje značenja kod prevođenja s hrvatskog jezika na dubrovački govor, u iznosu od 68%, a s dubrovačkog govora na hrvatski jezik nešto je lošiji rezultat 60%. Muški ispitanici s hrvatskog na dubrovački imaju rezultat od 66%, a s dubrovačkog na hrvatski 54%

Grafikon 5. Prevođenje s hrvatskog jezika na dubrovački govor i obratno

Svi ispitanici zajedno su pokazali poznavanje dubrovačkoga vokabulara u iznosu od 188 riječi ili 65 %. Stoga, možemo zaključiti kako dubrovački govor još ne nestaje iz svakodnevne komunikacije. Osobito je značajno što ga koriste mladi, koji su u ovom istraživanju sudjelovali punim žarom i nadom da ćemo se na svim razinama angažirati u rješavanju problematike dubrovačkoga govora, kako bismo ga sačuvali od zaborava.

Tablica 4. Dubrovačke riječi: GLAGOLI

Dubrovačke riječi 4. GLAGOLI	
1.	abandunat – napustiti, ostaviti na cjedilu, zapostaviti; tal. <i>abbandonare</i>
2.	aboliškati – abolirati, oprostiti neko prekršajno djelo; tal. <i>abolire</i>
3.	abonat - pretplatiti se; tal. <i>abbonarsi</i>
4.	aćenat – dati nekome znak, signalizirati; tal. <i>accennare</i>
5.	adoravat – obožavati; tal. <i>adorare</i>
6.	afrontat – uvrijediti, suočiti; tal. <i>affrontare</i>
7.	ađitat – uznemiriti, uzrujati; tal. <i>agitare</i>
8.	ađungat – produljiti; tal. <i>aggiungere</i>
9.	ađustat – poravnati; tal. <i>aggiustare</i>
10.	akomodati – udobno se smjestiti, prilagoditi se situaciji; tal. <i>accomodarsi</i>
11.	akompanjati – pridružiti se, ispiratiti; tal. <i>accompagnare</i>
12.	akumulat – nagomilati; tal. <i>accumulare</i>
13.	alarmati – alarmirati, upozoriti; tal. <i>allarmare</i>

14. alevavat – podizati, othraniti (djecu); tal. <i>allevare</i>
15. anojavat – dosađivati; tal. <i>annoiare</i>
16. arestat – lišiti slobode, uhititi; tal. <i>arrestare</i>
17. arivat – doći; tal. <i>arrivare</i>
18. armat – naoružati, spremi nekoga ili nešto za određeni događaj; tal. <i>armare</i>
19. avancat – napredovati, unaprijediti; tal. <i>avanzare</i>
20. avertiškat – obavijestiti, dati informaciju, tal. <i>avertire</i>
21. bacilat – brinuti se za nekoga; tal. <i>vacillare</i>
22. banjat – kupati se; tal. <i>bagnarsi</i>
23. bendat – mariti, voditi brigu; tal. <i>aver premura di, provvedere</i>
24. bjestimat – psovati; tal. <i>bestemmiare</i>
25. cukarat – šeceriti; tal. <i>(in)zuccherare</i>
26. čamit – čekati sam, iščekivati; tal. <i>attediarsi, languire</i>
27. dečidat – odlučiti; tal. <i>decidere</i>
28. degradat – degradirati, poniziti; tal. <i>degradare</i>
29. denjat – udostojati se; tal. <i>degnarsi</i>
30. disperat – izgubiti nadu; tal. <i>disperare</i>
31. disturbavat – smetati; <i>disturbare</i>
32. divertiškat – zabaviti se; tal. <i>divertirsi</i>
33. edukat – odgajati; tal. <i>educare</i>
34. ereditat – nasljediti; tal. <i>ereditare</i>
35. fatigat – raditi, truditi se; tal. <i>faticare, fare fatica</i>
36. fermat – prestati, stati; tal. <i>fermare</i>
37. festižat – slaviti; tal. <i>festeggiare</i>
38. finut – završiti; tal. <i>finire</i>
39. fumat – pušiti; tal. <i>fumare</i>
40. godit – uživati; tal. <i>godere</i>
41. gustat – sviđati se; tal. <i>gustare</i>
42. guvernat – upravljati, vladati; tal. <i>governare</i>
43. imbrokat – podvaliti, uvaliti; tal. <i>imbroggiare</i>
44. impampanat – izludjeti nekoga ako ne učini nešto određeno, smesti, zbuniti; tal. <i>impappinare</i>
45. impačat – uplitati se kao smetnja; tal. <i>impacciare</i>
46. impariškat – činiti se, izgledati; tal. <i>parere</i>
47. inbalunat – opiti se; tal. <i>ubriacarsi, inebriare</i>

48. inbrujat – prevariti; <i>imbrogliare</i>
49. inđenjat – truditi se, snaći se; tal. <i>ingegnarsi</i>
50. infetat – inficirati, tal. <i>infettare</i>
51. infisat – umisliti; tal. <i>infiggere</i>
52. infotat – naljutiti se; tal. <i>fare fotta</i>
53. ingropat – svezati u čvor; tal. <i>far groppo</i>
54. inkalumat – uvaliti, podvaliti, pridružiti se neželjeno, tal. <i>calumare</i>
55. inkaputat –toplo se obući; tal. <i>incappucciarsi</i>
56. inpicat, impicat - namjerno nekoga naljutiti, nahuškati kroz šalu; tal. <i>impicciare</i>
57. inpjegat, impjegat – zaposliti; tal. <i>impiegare</i>
58. inkontrat – (su)sresti, naići na nešto ili na nekoga; tal. <i>incontrare</i>
59. insoljetat – biti drzak prema nekome, bezobzirno odgovarati; tal. <i>insolentire</i>
60. intavulat – uknjižiti; tal. <i>intavolare</i>
61. intendit – razumjeti se u nešto; tal. <i>intendersi</i>
62. interesat se – zanimati se; tal. <i>interessarsi</i>
63. intermedzat – miješati se u nešto; tal. <i>intermezziare</i>
64. inventat - izmisliti, smisliti; tal. <i>inventare</i>
65. invitat – pozvati; tal. <i>invitare</i>
66. iskalašit – dobiti nešto besplatno; tal. <i>cercar di carpire (o spillare)</i>
67. iskat – tražiti; tal. <i>cercare</i>
68. iskečit – iscriviti; tal. <i>storcere</i>
69. ispentrat – popeti se; tal. <i>arrampicarsi</i>
70. ispeštat – istući, natući, pretući; tal. <i>pestare</i>
71. isprdeljuskat – išamarati; tal. <i>schiaffeggiare</i>
72. isprigat – ispržiti; tal. <i>friggere</i>
73. ispugat – iscijediti; tal. <i>scolare</i>
74. išempijat – izludjeti; tal. <i>far impazzire</i> (od tal. <i>scempio</i> – glup, budalast)
75. izdurat – izdržati; tal. <i>perdurare</i>
76. spaventat – prestrašiti, tal. <i>spaventare</i>
77. izmačat – izmrljati; tal. <i>macchiare</i>
78. izmortifikat – izgnjaviti; tal. <i>mortificare</i>
79. kastigat – kainiti; tal. <i>castigare</i>
80. kalat , kalmat – spustiti, izgubiti na težini, tal. <i>calare</i>
81. kantat – pjevati, koštati; tal. <i>cantare</i>

82. kapirat – razumjeti; tal. <i>capire</i>
83. karati (se) – svađati se; tal. <i>altercare, rissare, litigare</i>
84. karecat – milovati; tal. <i>(ac)carezzare</i>
85. kolpat – udariti; tal. <i>colpire</i>
86. komandat – zapovijedati, tal. <i>comandare</i>
87. kontrestat – svađati se, suprotstavljati se; tal. <i>contestare</i>
88. konvenjat – dogovarati, slagati se, pristati; tal. <i>convenire</i>
89. laprdat (ćakulati) – blebetati; tal. <i>chiacchierare</i>
90. legat – čitati; tal. <i>leggere</i>
91. liberat – osloboditi se; tal. <i>liberarsi</i>
92. lombrat – stvarati buku pomicanjem svari; tal. <i>far rumore</i>
93. londrat, landrat – besciljno lutati, tal. <i>vagare, errare</i>
94. mahnitat – skakati, bijesniti; tal. <i>far pazze, folleggiare, smaniare</i>
95. manižat – rukovati; biti vješt; tal. <i>maneggiare</i>
96. mankat – nedostajati; tal. <i>mancare</i>
97. maškarat – staviti obrazinu, maskirati, tal. <i>mascherare</i>
98. miritat – zaslužiti; tal. <i>meritare</i>
99. mortifikat – mučiti; tal. <i>mortificare</i>
100. namurat – zaljubiti se; tal. <i>innamorarsi</i>
101. obadat – obraćati pozornost; tal. <i>badare</i>
102. ofendať – uvrijediti; tal. <i>offendere</i>
103. parlat – govoriti; tal. <i>parlare</i>
104. pasat – proći, prijeći, tal. <i>passare</i>
105. penđat – trošiti; tal. <i>spendere</i>
106. pensat (imađinat) – misliti, zamisliti; tal. <i>pensare, immaginare</i>
107. petat – staviti; tal. <i>mettere</i>
108. pituravat – (o)bojati; tal. <i>pitturare</i>
109. prešit – žuriti, tjerati; tal. <i>pressare (affrettare)</i>
110. prezentat – prikazati; tal. <i>presentare</i>
111. profulat, falit – promašiti; tal. <i>fallire</i>
112. proventat – prozračiti; tal. <i>ventilare</i>
113. profundat – urušiti, propasti kroz nešto, tal. <i>sprofondare</i>
114. refat, rekuperat – ozdraviti, oporaviti se, prikupiti snagu; tal. <i>rifarsi, ricuperare</i>
115. remučat – nositi reški teret; tal. <i>rimorchiare</i>

116. rebambiškati – podjetiniti, sići s uma, izvjetriti; tal. <i>rimbambire</i>
117. regalati – pokloniti, darovati; tal. <i>regalare</i>
118. rendati – teturati; tal. <i>barcollare</i>
119. respetati – poštovati; tal. <i>rispettare</i>
120. rimarkati, oservati – primijetiti; tal. <i>rimarcare, osservare</i>
121. rizikati – riskirati; tal. <i>rischiare</i>
122. salvati – spasiti; tal. <i>salvare</i>
123. senjati – zabilježiti, obilježiti; tal. <i>segnare</i>
124. skaditi – isteći (rok); tal. <i>scadere</i>
125. skopijati – buknuti, izbiti; tal. <i>scoppiare</i>
126. skopriti – otkriti, shvatiti; tal. <i>scoprire</i>
127. skuzati se – ispričati se; tal. <i>scusarsi</i>
128. sparenjati – štedjeti, tal. <i>risparmiare</i>
129. spendati – trošiti, tal. <i>spegnere</i>
130. spjegati – pojasniti; tal. <i>spiegare</i>
131. studijati – učiti, studirati; tal. <i>studiare</i>
132. šnjuhati, njorgati, grintati, brontulati – prigovarati, gundati, tal. <i>mormorare, brontolare, borbottare</i>
133. toćati, banjati – dugo namakati u vodi, uživati kupajući se dugo; tal. <i>ammollare, tenere in molle, bagnare</i>
134. tokati – ticati se (koga što); tal. <i>toccare</i>
135. tradiškati – izdati, iznevjeriti; tal. <i>tradire</i>
136. tradukati – prevoditi, prevesti; tal. <i>tradurre</i>
137. tratati – (po)častiti; tal. <i>trattare</i>
138. vagidati – očijukati s kim, udvarati se; tal. <i>vagheggiare</i>
139. vijađati – putovati; tal. <i>viaggiare</i>
140. vizitati – posjetiti; tal. <i>visitare</i>

Zaključak

Dijalekti su geografski ograničeni. Razlikovanje urbanih sredina prema dijalektima ima svoje korijene u velikim kretanjima stanovništva što je uzrokovala industrijalizacija i druge društvene promjene. Lingvističke inovacije se mogu prenositi iz jednog dijalekta u drugi. Širenje gramatičkih i fonoloških inovacija karakteristično je za bliža zemljopisna područja.

Dugotrajan je to i spor proces. Za nadati se je da će europski i svjetski sociolingvisti, geolingvisti i dijalektolozi koji rade na studijama novoga sociolingvističkog atlasa, bolje razjasniti ovu problematiku. Iako se projekt izvodi posebice u anglosaksonske sredini, itekako može služiti kao model francuske lingvistike, a koristit će i drugim lingvistima, te izvan lingvistike pri multidisciplinarnim istraživanjima.

Regionalne razlike su u sjevernoameričkom engleskom a javljaju se po načelu jezičnog niveliranja gradova. Gradovi, kao prva središta naseljavanja, bili su i prva sociolingvistička sjedišta odakle su se određeni dijalekti širili prema ostalim regijama.

Suvremene promjene u hrvatskim urbanim dijalektima nastaju masovnim useljavanjem različitih skupina stanovništva iz drugih sredina i globalnim tehnološkim napretkom koji je promijenio današnji način komuniciranja. Što se događa u takvim uvjetima s dubrovačkim govorom, prepoznatljivom po svojoj leksici i akcentu, koji je bio važan uzor pri standardizaciji hrvatskog jezika? Kakav je utjecaj novih komunikacijskih tehnologija na taj govor? Gubi li svoj identitet? Prema mnogim pokazateljima odgovor je potvrđan. Međutim, istraživanje među studentima Sveučilišta u Dubrovniku dokazuje suprotno jer se pojavljuju izvjesne razlike u odnosu na uobičajeno mišljenje. Naime, istraživanjem je utvrđeno kako većina dubrovačkih studenata, iako živi u gradu, potječe iz neurbanih sredina dubrovačke okolice. Oni pokazuju dobro poznavanje dubrovačkoga govora, jer ga svakodnevno koriste u svojim obiteljima, kao i u komunikaciji sa svojim susjedima i prijateljima. Štoviše, vole čitati staru dubrovačku književnost ili je slušati na predstavama Dubrovačkoga teatra i Ljetnih igara oživljavajući govor svojih predaka. Zanimljiva je činjenica kako je taj govor danas bolje sačuvan u ruralnim područjima dubrovačkoga kraja. Što su udaljeniji, kao otoci dubrovačkoga akvatorija, izvorni tradicijski govor je bolje sačuvan, nego u Gradu, u koji je izloženiji različitim stranim utjecajima.

Literatura

- Armstrong, Nigel et Pooley, Tim. 2010. *Social and Linguistic Change in European French*. Basingstoke, Royaume-Uni: Palgrave Macmillan.
- Arnaud, V. 2006. *La Dimension Variationniste du Français en Usage à Saint-Claude (Haut-Jura) : une étude acoustique des voyelles orales des « gens d'en haut »*. Thèse doctorale non publiée, Université Laval.
- Brbora-Majstorović, Sanja. 1998. „Nacrt za dubrovački rječnik”. *Filologija* 30—31: 179—184.
- Brbora-Majstorović, Sanja. 1999. „O dubrovačkim obilježjima Vojnovićeva jezika”. *Dubrovnik* 10: 42—52.
- Brozović, Dalibor. 1992. „O dijalektološkom aspektu dubrovačke jezične Problematike”. *Dubrovnik* 3: 316—324.
- Lennig, Matthew. 1984. *Acoustic Measurement of Linguistic Change: the modern Paris vowel system*. Thèse doctorale, 1878. Université de Pennsylvanie, États-Unis; Pennsylvania Dissertation Series, no.1.
- Lisac, Josip. 2001. „Dijalektalne značajke dubrovačkog područja”. *Dubrovnik*, 12: 214—219.
- Chambers, Jack. 1995. *Sociolinguistic Theory*. Oxford UK&Cambridge USA: Blackwell
- Downers, William. 2000. *Language and Society*. Cambridge: UP
- Hudson, Richard. 1996. *Sociolinguistics*. Cambridge: UP
- Hall, Damien. 2007. „Le français de Rouen (Haute-Normandie, France): une variété de français qui représente bien sa ville”. *Bulletin PFC* 7: 171-191. Téléchargeable de http://www.projet-pfc.net/bulletins-etcolloques/cat_view/918-bulletins-pfc.html
- Hall, Damien. 2008. *A Sociolinguistic Study of the Regional French of Normandy*. Thèse doctorale non publiée, Université de Pennsylvanie.
- Labov, William. 1994. *Principles of Linguistic Change, Volume 1: Internal Factors*. Malden, MA, États Unis et Oxford, Royaume-Uni : Blackwell.

- Labov, William. 200). *Principles of Linguistic Change, Volume 2: Social Factors*. Malden, MA, États-Unis et Oxford, Royaume-Uni: Blackwell.
- Labov, William. ; Ash, S. ; et Boberg, C. 2006. *The Atlas of North American English: Phonetics, Phonology and SoundChange: a Multimedia Reference Tool*. Berlin, Allemagne et New York, NY, États Unis: Mouton deGruyter.
- Martinet, A.1960 / 2008. *Éléments de Linguistique Générale*. Paris: Armand Colin. Première édition 1960 ; cinquième édition 2008.
- Orton, Harold.1962. *Survey of English Dialects*.Leeds: E.J.Arnold
- Rešetar, Milan. 1933. „Jezik Marina Držića”. *Rad JAZU* 248: 99–240.
- Trudgill, Peter. 2000. *Sociolinguistics*. London: Penguin
- Trudgill, Peter. 2000. *The Dialects of England*. London: Blackwell
- Trudgill, Peter and Britain, D. 2000. *Dialects in Contact*. London: Blackwell
- Wakelin, M. 2000. *English Dialects*. London: Routledge

Rječnici

- Deanović, M., Jernej, J. 2002.*Talijansko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
- Deanović, M., Jernej, J. 1975.*Hrvatsko-talijanski rječnik*.Zagreb: Školska knjiga
- Klaić, B. 2001. *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*. Priredio Željko Klaić. Zagreb: NZ Maticе hrvatske.
- Martinet, A. et Walter, H. 1973. *Dictionnaire de la Prononciation Française dans son Usage Réel*. Paris: France Expansion.
- Zingarelli, N. 1973. *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli